

Naisten asiantuntemuksen saaminen näkyviin vaatii konkreettisia tekoja

KATJA MÄKINEN
ANNU PERÄLÄ

Tämän *Politiikka*-lehden kaikki kirjoittajat ovat naisia. Erikoisnumerolla haluamme kiinnittää huomiota sukupuolten tasa-arvoon tiedejulkaisemisessa. Tiedejulkaisemisen käytännöt – samoin kuin se, keitä kutsutaan konferenssien pääpuhujiksi ja paneeleihin keskustelijoiksi, keihin viitataan ja miten tehtävänäytöt hoidetaan – vaikuttavat siihen, millainen kuva tieteestä, sen instituutioista ja tiedeyhteisöstä syntyy (ks. Särmä 2016). Sillä, keitä on tieteellisten lehtien tekijöinä eli kirjoittajina, vertaisarvioijina ja toimittajina, rakennetaan käsityksiä siitä, kuka voi tehdä tiedettä ja tuottaa tutkimustietoa. Inklusiivisempi kuva tieteentekijöistä tarjoaa moninaisempia roolimalleja esimerkiksi opiskelijoille. Naisten asiantuntemuksen tunnistamisessa kyse ei kuitenkaan ole pelkästään mielikuvista vaan myös rakenteellisista ongelmista ja hierarkioista (ks. Härkönen 2020).

Asialla on laajempaa merkitystä naisten asiantuntijuuden saamisessa käyttöön ja näkyviin myös tiedeyhteisön ulkopuolella esimerkiksi asiantuntijatyöryhmissä ja kommentaattoreina mediassa. Tietoon ja asiantuntijapositioniin liittyy valtaa tulkita ja kehystää käsiteltävää asiaa ja tuoda siitä esiin joitakin puolia ja vaieta toisista. Useammat näkökulmat tukevat ja rikastuttavat tiedontuotantoa: ne voivat nostaa näkyviin pimentoon jääneitä aiheita ja korjata väärää tietoa. Yksipuolisen tai vinoutuneen tiedon käyttäminen vaikkapa koulutuksessa, työelämässä, julkisessa keskustelussa tai päätöksenteossa voi johtaa vakaviin seurauksiin. Moniäänisempi tutkimus- ja asiantuntijatieto tukee innovaatioiden synnyttämistä ja aikamme polttavien ongelmien ratkaisemista paremmin kuin sukupuolen perusteella rajautuneen piirin tuottama tieto.

Toimituskautemme aikana (2021–2022) *Politiikka*-lehdessä on julkaistu 20 vertaisarvioitua tieteellistä artikkelia. Artikkeleilla on ollut yhteensä 48 kirjoittajaa. Naisten osuus heistä on lähes puolet, noin 46 prosenttia. Miesten yksin kirjoittamia tai miespuolisen ykköskirjoittajan omaavia artikkeleita oli yhteensä 12 (60 %) ja vastaavasti naisvaltaisia artikkeleita kahdeksan (40 %). Kaiken kaikkiaan nais- ja miestutkijat ovat siis olleet melko tasaisesti edustettuina viime vuosina julkaistuissa numeroissa.

Kirjoittajien lisäksi korvaamattoman panoksen lehdelle antavat vertaisarvioitsijat, joiden huolellisesti laaditut ja analyttiset parannusehdotukset ovat kirittäneet eteenpäin jokaista lehdessä julkaistua käsikirjoitusta. Vertaisarvioinnilla on tärkeä tehtävä tieteellisen tiedon laadun varmistajana. Toimituksemme on lähettänyt vertaisarviointiin yhteensä 28 kirjoitusta. Muutamaa poikkeusta lukuun ottamatta kunkin käsikirjoituksen on arvioinut kaksi henkilöä. Yhteensä arvioijina on toiminut 59 henkilöä. Heistä naisia on ollut 19 eli 32 prosenttia ja miehiä 40 eli 68 prosenttia.

Toisin sanoen naiset ovat aliedustettuina *Politiikan* käyttämien vertaisarvioijien joukossa. Esimerkiksi poliittisten päättäjien yhteydessä tasapainoisena edustuksena mies- ja naisedustajien kesken pidetään sitä, että vähemmistössä olevaa sukupuolta on vähintään 40 prosenttia

koko joukosta. Yli 25 prosentin edustukseen viitataan taas ”suurena vähemmistönä”. (Dahlerup ja Leyenaar 2013.) Käsitteistöä lainaten naispuoliset vertaisarvioijat muodostivat toimituskau- dellamme suuren vähemmistön.

Havaitsimme epäsuhtaan jo ensimmäisen toimitusvuotemme kääntyessä loppusuoralle. Teimme toimituksen sisällä kollektiivisen päätöksen kiinnittää asiaan huomiota omassa toiminnassamme. Lukujen valossa tilanne ei kuitenkaan parantunut seuraavanakaan vuotena, vaan pysyi 30 prosentin tietämällä. Miksi näin sitten oli?

Silläkin uhalla, että seuraava kuulostaa selittelyltä, on ensiksi huomautettava, että potentiaalisten refereenimien keksiminen on ylipäänsä sangen vaikeaa. Arvioijat valitaan pikem- minkin niukkuuden kuin runsauden valtakunnasta. *Politiikka* edellyttää jokaiselta arvioijalta tohtorintutkintoa – pääasiassa politiikan tutkimuksesta, joskin joidenkin käsikirjoitusten koh- dalla toinen sopiva arvioitsija voi tulla muultakin alalta. Vertaisarvioijien valintaa säätelevät Tieteellisten Seurain Valtuuskunnan määrittelemät periaatteet. Arvioija ei voi olla kirjoitta- jien esihenkilö, alainen tai ohjaaja eikä hänellä saa olla yhteisiä julkaisuja kirjoittajien kanssa viimeisen kolmen vuoden ajalta. *Politiikka* käyttää samaa arvioijaa vain kerran kahdessa vuo- dessa ja pyrkii siihen, että arvioijat eivät työskentelisi kirjoittajien kanssa samassa yliopistossa tai hankkeessa. Kuitenkin valittavan referen on tunnettava arvioitavan käsikirjoituksen tut- kimusaluetta. Näin ollen toimitusarjen realismia on ollut se, että useille käsikirjoituksille kah- den sopivan – ja tehtävään valmiin – nimen löytäminen on ollut työlästä ilman ”lisäkriteerejä” arvioijien sukupuolista.

Lehtemme ensisijaisen arvioijien joukon muodostavat politiikan tutkimuksen parissa työs- kentelevät, väitelleet tutkijat. Naisten osuus heistä on 39 prosenttia. Prosenttiosuus perustuu kuuden valtio-oppia Suomessa opettavan yliopiston internetsivustojen henkilökuntalistauksiin (tilanne lokakuussa 2022). Henkilökuntasivuilta on poimittu kaikki tutkimus- ja opetushenkilö- kuntaan kuuluvat henkilöt. Laskuista on jätetty pois emeritusprofessorit, työelämäprofessorit, erilaiset koordinaattorit sekä väitöskirjatutkijat. Henkilön sukupuoli on määritelty etunimen perusteella, mikä ei ole täysin aukoton tai ongelmaton tapa.

Näin ollen myös potentiaalisten arvioijien ensisijainen valintapooli on vinoutunut: miesten osuus valittavissa olevista refereistä on naisia suurempi, minkä uskomme osaltaan heijastu- neen arvioijavalintoihimme. Olemme kuitenkin toisinaan etsineet referenitä myös yliopistojen ulkopuolelta ja joissakin tapauksissa ulkomailta. *Politiikan* käyttämien naispuolisten vertais- arvioijien osuus (32 %) on silti vieläkin alhaisempi kuin naisten osuus ensisijaisesta arvioija- poolista (39 %), eli olemme suosineet miestutkijoita toimituksen sisäisissä valinnoissa.

Koska *Politiikkaan* kirjoittaneiden tutkijoiden sukupuolijakauma on melko tasainen, vertais- arvioijien sukupuolittunutta käyttöä ei voine selittää silläkään, että mies- ja naistutkijat olisivat erikoistuneet erilaisiin aiheisiin tai että miehiä käytettäisiin kirjoittajajoukoltaan miesvaltaisten artikkeleiden arvioimiseen ja naisia naisvaltaisiin (vrt. esim. Squazzoni ym. 2021). Sen sijaan erilaisten tiedostamattomien ennakkoluulojen ja ajatusmallien vaikutusta ei voida sulkea koko- naan pois. Voimme spekuloida, onko miespuolisten politiikan tutkijoiden joukossa enemmän ”tuttuja nimiä” esimerkiksi näkyvyyteen ja statukseen perustuen (ks. nais- ja miestutkijoiden epätasaisesta medianäkyvyydestä Niemi ja Pitkänen 2017; naisten alemmasta edustuksesta korkeimmilla tutkijanuraportilla esim. Pietilä 2021, 526–527). *Politiikka*-lehden julkaisupro- fili kattaa laajasti koko politiikan tutkimuksen kirjon, eivätkä toimittajat voi tuntea yhtä hyvin

jokaista eri tutkimusteemaa ja sen parissa työskenteleviä tutkijoita, ja tämän vuoksi olemme kartoittaneet mahdollisia arvioijia laajoilla internethauilla.

Useat tutkimukset ovat osoittaneet, että naisten aliedustus journalien käyttämien vertaisarvioijien joukossa on yleinen ja montaa tieteenalaa koskettava ongelma (esim. Helmer ym. 2017; Lerback ja Hanson 2017; Squazzoni ym. 2021). Yksi havaittu syy vertaisarvioijakäytäntöjen sukupuolittuneisuuteen on homofilia eli mieltymys valita itsensä kaltaisia arvioitsijoita (Helmer ym. 2017). Tämä selitys pätee kuitenkin verrattain huonosti *Politiikkaan*, sillä vertaisarvioijien valinnasta ovat vastanneet päätoimittaja, toimituspäällikkö ja toimitussihteeri, joista kaksi on naisia ja yksi mies. Myös viimesijaiset toimitukselliset päätökset tekevä päätoimittaja on nainen. Toisaalta viitatussa tutkimuksessa myös osoitettiin, että itsensä kaltaisten arvioitsijoiden valitseminen on yleisempää miestoimittajien keskuudessa (Helmer ym. 2017).

Täydellistä vastausta kysymykseen vertaisarvioijien käytön sukupuolittuneisuudesta ei siis löydy: ilmiön tunnistaminen ja huomion kiinnittäminen asiaan eivät yrityksistä huolimatta ratkaisseet ongelmaa. Haastammekin ensi vuonna aloittavan toimituksen käyttämään meitä monipuolisemmin vertaisarvioijina sekä miehiä että naisia – muuta moninaisuutta unohtamatta. Hyvä ensivaiheen tavoite mies- ja naisvertaisarvioijien jakaumalle voisi olla 60–40, joka olisi yhteneväinen myös politiikan tutkijoiden yleisen sukupuolijakauman kanssa.

* * *

Ensimmäisessä tutkimusartikkelissa ”Oikeusvaltioperiaate haastettuna. Oikeusvaltioperiaatteen institutionaalinen puolustaminen ja haastaminen Euroopan unionissa” Hanna Tuominen tarttuu ajankohtaiseen ja jatkuvasti keskusteluissa muovautuvaan teemaan, oikeusvaltioperiaatteeseen. Oikeusvaltioperiaatteen kunnioittaminen on yksi EU-jäsenyyden ehto, mutta viime vuosina useissa jäsenmaissa on nähty periaatteen noudattamisessa takaiskuja, jotka murentavat luottamusta oikeusjärjestelmään ja kansalaisten oikeuksien toteutumiseen sekä heikentävät demokratian laatua. Tähän ”oikeusvaltion kriisiin” sisältyy muun muassa tuomioistuinten riippumattomuuden heikentämistä, poliittisten oikeuksien kaventamista, vähemmistöjen syrjintää, korruptiota sekä median ja kansalaisyhteiskunnan toiminnan rajoittamista. Oikeusvaltioperiaatteen merkitys on entisestään kasvanut Venäjän hyökättyä Ukrainaan. Kuten Tuominen huomauttaa, Venäjän kehitys osoittaa, mihin oikeusvaltioperiaatteen laiminlyönti voi johtaa.

Ensisijainen vastuu oikeusvaltioperiaatteen toteutumisesta on jäsenvaltioilla, mutta Tuominen suuntaa katseensa Euroopan unionin toimielimiin. Hän tutkii oikeusvaltioperiaatteen puolustustoimia EU:n tuomioistuimessa, komissiossa, Euroopan parlamentissa, Eurooppa-neuvostossa ja ministerineuvostossa vuodesta 2015 alkuvuoteen 2022. Pääasiallisena aineistona käytetään EU:n toimielinten asiakirjoja ja toissijaisena aineistona oikeustieteellistä ja politologista tutkimuskirjallisuutta sekä taustoittavia asiantuntijahaastatteluja. Tarkastelu nojaa normien haastamisen teoreettiseen viitekehukseen ja institutionaalisen normien puolustuksen näkökulmaan.

Oikeusvaltioperiaatetta on yritetty kiistää niin sisällöllisesti kuin soveltamisen osalta, ja EU:n toimielimet ovat vastanneet tähän määrittelemällä periaatetta selkeämmin sekä kehittämällä mekanismeja sen vahvistamiseksi. Vaikka ylikansallinen arvojen puolustaminen on vahvistunut,

EU:n toimielinten oikeusvaltiotoimet ovat saaneet kritiikkiä varovaisuudesta ja tehottomuudesta. Tuomisen analyysi tuo esiin oikeusvaltioperiaatekeskustelun politisoituneen luonteen ja vaikeudet periaatteen puolustamisessa. Tuominen painottaa, että kysymyksen poliittisuutta ei silti tulisi kieltää, vaan tärkeää olisi avoin julkinen keskustelu ja kansalaisyhteiskunnan toimijoiden osallistuminen oikeusvaltion puolustamiseen.

Lehden toinen tutkimusartikkeli sekä kaksi ensimmäistä katsausartikkeliä tarkastelevat sukupuolten tasa-arvoa kuntavaalikontekstissa, korkeakouluopiskelijoiden kansalaispätevyyden kokemuksissa sekä valtio-opin tieteenalalla. Ne osoittavat, että tiedejulkaisemisen lisäksi sukupuolten tasa-arvon toteutuminen on vielä vaillinaista useilla muillakin yhteiskunnan osaluilla.

Josefina Sipinen, Åsa von Schoultz ja Marianne Pekola-Sjöblom selvittävät kuntavaaliehdokaiden suhtautumista sukupuolten tasa-arvoon ja naisten poliittiseen edustukseen artikkelissaan ”Kuntavaaliehdokaiden suhtautuminen sukupuolten tasa-arvoon. Onko naisten poliittisella edustuksella väliä?”. Tutkittua tietoa tasa-arvoasenteista tarvitaan, sillä sekä paikallisen että kansallisen tason vaaleissa miehet ovat jonkin verran yliedustettuina niin ehdokkaissa kuin valituissakin ja myös kunnanvaltuustojen- ja hallitusten puheenjohtajina toimii useimmin mies.

Yhteiskunnallisten päättäjien asenteet vaikuttavat sukupuolten välistä tasa-arvoa edistävien toimien käyttöönottoon. Vuosien 2000 ja 2021 kuntavaalien ehdokkaille tehdyt kyselytutkimukset osoittavat, että poliitikkojen – eritoten miesten – asenteet sukupuolten tasa-arvoa kohtaan ovat 20 vuodessa muuttuneet myönteisemmiksi. Artikkelin keskeinen tulos on, että sukupuolten välisen tasa-arvon vahvistaminen on silti edelleen naisehdokkaille selvästi tärkeämpää kuin miesehdokkaille. Naisehdokkaat suhtautuvat miesehdokkaita myönteisemmin sekä naisten deskriptiiviseen edustukseen eli naisten läsnäoloon politiikassa ja sukupuolikiintiöiden tarpeellisuuteen että substantiiviseen edustukseen eli naisten vaikutukseen politiikan sisältöihin ja sukupuolten välisen tasa-arvon huomioimiseen päätöksenteossa. Analyysi paljastaa, että mitä korkeampi naisvaltuutettujen osuus on kunnassa, sitä vähemmän sekä nais- että miesehdokkaat painottavat tasa-arvokysymyksiä, etenkin sukupuolikiintiöitä, kunnan toimielimissä.

Ensimmäisessä katsausartikkelissa naisten poliittista toimijuutta käsitellään sisäisen kansalaispätevyyden kontekstissa. Naisten äänestysaktiivisuus on ollut Suomessa miehiä korkeampaa jo 1980-luvulta lähtien, mutta siitä huolimatta naiset uskovat miehiä vähemmän kykyihinsä ymmärtää politiikkaa sekä osallistua ja vaikuttaa siihen. Toisin sanoen naisilla on keskimäärin miehiä heikompi sisäinen kansalaispätevyys, vaikka naisten osallistumisen työmarkkinoille on lisääntynyt ja heidän koulutus- ja tulotasonsa on noussut. Tämä sisäisen kansalaispätevyyden sukupuolikiilu näkyy jo 15–16-vuotiaiden suomalaisnuorten keskuudessa.

Tutkimuksissa on todettu, että koulutus edistää poliittista kiinnittymistä. Lotta Haataja, Julia Jaakkola, Maria Kekkonen, Elina Kestilä-Kekkonen, Sanna Lappalainen, Josefina Sipinen, Aino Tiihonen ja Iina Vahteri tarkastelevat eri alojen korkeakouluopiskelijoiden sisäistä kansalaispätevyyttä katsausartikkelissaan ”Jatkuvalla takamatkalla. Sisäisen kansalaispätevyyden sukupuolikiulu korkeakouluopiskelijoiden keskuudessa”. Keväällä 2022 toteutettu kyselytutkimus osoittaa, että sisäisen kansalaispätevyyden sukupuolikiulun syvyys vaihtelee aloittain. Yhteiskunnallisilla aloilla opiskelevien sisäinen kansalaispätevyys on keskimäärin korkeampaa kuin muilla aloilla, mutta samalla sisäisen kansalaispätevyyden sukupuolikiulu on erityisen syvä.

Varhaisesta äänioikeudesta ja vaalikelpoisuudesta huolimatta naisten edustus Suomen eduskunnassa ja politiikan huippuasemissa on pitkään ollut melko vaatimaton. Sama koskee naisten asemaa valtio-opin tieteenalalla Suomessa, toteaa Jaana Kuusipalo katsauksessaan ”Valtio-opin sukupuoli”. Kaikista valtio-opin tai kansainvälisen politiikan professoreista naisia on ollut kahdeksan eli kaksitoista prosenttia. Heistä ensimmäinen nimitettiin vuonna 1948 ja toinen 2003. Muut naisprofessorit on nimitetty 2010-luvulla eli samoihin aikoihin, kun naiset alkoivat aiempaa yleisemmin saada painavampia ministerinsalkkuja.

Sukupuolen merkitystä politiikassa tai poliittisessa ajattelussa ei ole pidetty erityisen tärkeänä tutkimusaiheena suomalaisessa valtio-opissa. Muutamat naispuoliset professorit ovat kuitenkin tutkineet tasa-arvokysymyksiä ja tuoneet politiikan tutkimukseen myös sukupuolentutkimuksellisia näkökulmia, Kuusipalo huomauttaa. Feministinen liike ja tutkimus tarjoavat edelleen keinoja pitää esillä sukupuolinäkökulmaa, keskustella sukupuolen merkityksestä ja tarttua siihen liittyviin eriarvoisuuksiin myös omalla tieteenalallamme.

Annun Perälän katsaus ”Käsikirjoituksen matka julkaistuksi artikkeliksi. *Politiikka*-lehden koulutustilaisuuden opit” kokoaa yhteen lehden lokakuisen kirjoittajakoulutuksen antia. Erityisesti nuorille tutkijoille suunnatussa koulutuksessa havainnollistettiin *Politiikan* toimitusprosessia käsikirjoituksen lähettämisen- ja vastaanottamisvaiheesta vertaisarviointiin ja sieltä artikkelin toimittamiseen ja julkaisuun. Kolmelta politiikan tutkijalta pyydetyt puheenvuorot pureutuivat vertaisarvioinnin kysymyksiin eri näkökulmista. Tuomas Ylä-Anttila valotti, millaisiin asioihin hän kiinnittää huomiota vertaisarviointia tehdessään, Aino Tiihonen puhui refereenssien vastaanottamisen nostattamista tunteista, ja Juha Ylisalo avasi vertaispalautteeseen vastaamista ja muutossynopsin laatimista.

Aino Tiihonen selvittää luokkapohjaisen äänestämisen muutoksia *lectio praecursoriassa* ”Työväenluokkaan äänestämisen muuttuva konteksti”. Viime vuosikymmeninä luokkapohjaisen äänestämisen malli on horjunut ja varsinkin vasemmistopuolueiden luokkapohjainen äänestämisen vähentynyt. Lektiossaan Tiihonen käy läpi ilmiön taustalla vaikuttavia tekijöitä globalisaatiosta ja ammatti- ja elinkeinorakenteen murroksesta sosiaalisen liikkuvuuden ja koulutustason nousuun sekä arvo- ja asennemuutoksista ja hyvinvointivaltion hapertumisesta politiikan asialistan ja puoluekiinnittymisen muutoksiin.

Luokkapohjaisen äänestämisen kohtaamat muutokset eivät kuitenkaan tarkoita sitä, että yhteiskuntaluokat olisivat katoamassa Suomesta, vaan ne jäsentävät yhä päivän politiikkaa ja yhteiskunnallista keskustelua. Tiihonen esittääkin, että luokka-aseman vaikutuksia puoluevalintoihin tulee tutkia aiempaa monipuolisemmin. Ammatti on ollut keskeisin äänestäjien luokka-asemaa mittaava muuttuja, mutta Tiihonen korostaa luokkasamastumisen merkitystä eli äänestäjien itse kokemaa luokka-asemaa. Väitöskirjassaan hän avaa työväenluokkaisten äänestäjien puoluevalintojen taustamekanismeja yhdistämällä koettua luokka-asemaa korostavia lähestymistapoja äänestäjien arvojen ja asenteiden kanssa.

Nuorten osallistuminen vaaleihin ja puolue toimintaan on vähentynyt monissa demokratioissa. Tämä on herättänyt huolta, koska edustuksellinen demokratia perustuu kansalaisten osallistumiselle. Janette Huttusen *lectio praecursoria* ”Unga, demokrati och politiskt deltagande. Fyra perspektiv på yngre medborgares demokratiska engagemang i Finland” lähestyy nuorten poliittisen osallistumisen ja demokratian monimuotoisia suhteita postmaterialistisesta näkökulmasta. Nykyajan ongelmat kuten ilmastokriisi, koronapandemia, taloustaantuma ja Venäjän

hyökkäys Ukrainaan vaikeuttavat voimakkaasti nuorten elämää ja synkentävät heidän tulevaisuudennäkymiään. Tutkimustieto nuorten poliittisesta osallistumisesta voi auttaa kehittämään demokraattista järjestelmää niin, etteivät nuorten intressit jää näkymättömiin, vaan he saavat äänensä kuuluviin päätöksenteossa.

Väitöskirjan yhtenä tutkimuskohteena on globaali ruohonjuuritason ilmastoliike *Fridays for Future*, joka on mobilisoinut nimenomaan nuoria ja poliittisesti kokemattompia osallistujia. Lisäksi Huttunen on tarkastellut esimerkiksi lainsäädäntöön vaikuttamisen mahdollistavan kansalaisaloiteinstituution kannatusta nuorten parissa. Väitöskirjassa analysoidaan sekä laadullisin että määrällisin menetelmin kyselyaineistoa, haastatteluja, uutisia ja Twitter-aineistoa.

Huttusen tutkimuksen mukaan nuoret tukevat demokratiaa yhtä vahvasti kuin vanhempien sukupolvet ja arvostavat myös institutionaalisen poliittisen osallistumien muotoja ja ovat halukkaita osallistumaan niihin. Väitöskirja osoittaa, että perinteiset ja uudet osallistumisen muodot eivät sulje toisiaan pois, vaan nuoret ovat kiinnostuneita monenlaisesta poliittisesta osallistumisesta. Esimerkiksi nuoret ilmastoaktivistit voivat sekä käyttää protestitaktiikkaa että äänestää vaaleissa.

Vuoden viimeisen numeron päättää Tuija Parvikko kirja-arviollaan kahdesta Vastapainon vuonna 2021 julkaisemasta teoksesta eli Eric Hobsbawmin *Äärimmäisyyksien aika 1914–1991* (suom. Pasi Junila) ja Risto Alapuron *Vallankumouksessa. Moskovan päiväkirjat 1990–1991*. Molemmat kirjat auttavat ymmärtämään 1900-lukua. Parvikko toteaa, että ne tarjoavat ikkunan aikaan, johon historiallinen yhteys on katkeamassa, mutta joka synnytti sen maailman, jossa nyt elämme.

Eric Hobsbawm (1917–2012) tarkastelee ”lyhyttä 1900-lukua” jatkumona niin sanotulle pitkälle 1800-luvulle. ”Lyhyt 1900-luku” käynnistyi Sarajevon laukauksista ja ensimmäisen maailmansodan syttymisestä vuonna 1914 ja päättyi vuonna 1991, kun Neuvostoliiton olemassaolo loppui. Hobsbawm luonnehtii tätä jaksoa historialliseksi kerrosvoileiväksi, joka alkoi kahden maailmansodan katastrofilla ja loppui hajoamisen ja epävarmuuden aikakauteen. Kahden kriisiajan välissä oli noin kolmenkymmenen vuoden taloudellisen kasvun ja yhteiskunnallisten muutosten ”kulta-aika”, jonka aikana maailma muuttui perusteellisesti. Kirja keskittyykin selvittämään, miten maailma muuttui lyhyellä 1900-luvulla.

Hobsbawm hahmottaa kolme 1900-luvulla tapahtunutta laajaa muutosta: maailman Eurooppa-keskeisyyden katoaminen, globalisaatio sekä vanhojen vuorovaikutuskäytäntöjen hajoaminen muun muassa tiedonvälityksen muutosten takia. Merkittävin muutos on kuitenkin siinä, että menneisyys on menettänyt nykymaailmassa roolinsa. Hobsbawmin mukaan 1900-luvun loppupuolelle on ominaista historiallisen muistin katkeaminen ja niiden sosiaalisten mekanismien tuhoutuminen, jotka liittivät nykyajan ihmisten kokemukset aikaisempien sukupolvien kokemuksiin. Tästä syystä 1900-luvun lopun nuoret kasvoivat ja elivät jonkinlaisessa pysyvässä nykyhetkessä. Siksi Parvikko pitää tärkeänä, että Hobsbawm esittää tapahtumat ja ilmiöt niiden historiallisissa ja poliittisissä yhteyksissä ja auttaa siten ymmärtämään niiden syntytaustaa ja merkitystä sekä syntyhetkellään että myöhemmin.

Risto Alapuro havainnoi päiväkirjassaan arkielämää ja akateemista elämää Moskovassa 1990-luvun taitteessa Neuvostoliiton viimeisinä kuukausina. Alapuron mukaan Neuvostoliitossa oli tuolloin olemassa edellytyksiä vallankumoukselle. Vallinnutta järjestelmää tukeva ideologia oli menettänyt hyväksyttävyytensä intellektuellien keskuudessa ja taloudelliset vaikeudet olivat aiheuttaneet ristiriitoja yläluokan sisällä. Myös armeijassa oli jossain määrin

nähtävissä hajaannusta ja lojaaliuden murtumista. Siitä huolimatta vallankumousta ja vanhan ja uuden vallan välistä konfrontaatiota ei tullut eikä kansalaisyhteiskunnan laajamittaista protestia syntynyt, vaan neuvostojärjestelmä lahosi sisältäpäin ja murtui lopulta perestroikan myötävaikutuksella. Tämän vuoksi demokratisoituspyrkimys jäi ilman alhaalta päin tulleen paineen ja järjestäytyneen kamppailun tuomaa tukea.

LÄHTEET

- Dahlerup, Drude ja Leyenaar, Monique. 2013. Introduction. Teoksessa Drude Dahlerup ja Monique Leyenaar (toim.), *Breaking Male Dominance in Old Democracies*. Oxford: Oxford University Press, 1–23.
- Helmer, Markus, Schottdorf, Manuel, Neef, Andreas ja Battaglia, Demian. 2017. Gender bias in scholarly peer review. *eLife* 6. <https://doi.org/10.7554/eLife.21718>
- Härkönen, Heidi. 2020. *Sukupuolijakauma korkeakoulujen hallinnossa*. Raportti 4. Helsinki: Akava Works.
- Lerback, Jory ja Hanson, Brooks. 2017. Journals invite too few women to referee. *Nature* 541.
- Niemi, Mari ja Pitkänen, Ville. 2017. Gendered use of experts in the media: Analysis of the gender gap in Finnish news journalism. *Public Understanding of Science* 26:3, 355–368. <https://doi.org/10.1177/0963662515621470>
- Pietilä, Maria. 2021. Suomalaisten yliopistojen tutkijanuraa koskevat tasa-arvotoimet pohjoismaisessa vertailussa. *Työelämän tutkimus* 19:4, 520–545.
- Squazzoni, Flaminio, Bravo, Giangiacomo, Farjam, Mike, Marusic, Ana, Mehmani, Bahar, Willis, Michael, Birukou, Aliaksandr, Dondie, Pierpaolo ja Grimaldo, Francisco. 2021. Peer review and gender bias: A study on 145 scholarly journals. *Science Advances* 7:2, <https://doi.org/10.1126/sciadv.abd0299>
- Särmä, Saara. 2016. Congrats, you have an all male panel! A personal narrative. *International Feminist Journal of Politics* 18:3, 470–476.